

“สังคมคนสูงอายุ ชำร่วยคนไทย”

สาธิต บวรสันติสุทธิ์
ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ
บ.อาคเนย์ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)
facebook : Sathit Bovornsantisuth
facebook fanpage : Sathit Bovornsantisuth CFP

เห็นนักวิชาการหลายคนได้ออกมาเตือนกันถึงอนาคตของประเทศไทยว่าจะมีปัญหาของคนสูงอายุในอีกไม่นานข้างหน้านี้ งั้นวันนี้เรามาคุยเรื่องนี้กันดีกว่า

คำถาม เริ่มแรกเลย ในสากลเขาเอาตัวไหนเป็นตัววัดว่าประเทศนั้น ๆ มีปัญหาคนสูงอายุแล้ว

ตัววัดว่าประเทศไหนมีปัญหาคนสูงอายุ องค์การสหประชาชาติกำหนดนิยามของประเทศที่มีปัญหาคนสูงอายุ หรือประเทศที่เป็นสังคมผู้สูงอายุ คือ ประเทศที่มีประชากร อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เกิน 10% ของประชากรทั้งหมด จัดว่าเป็นประเทศที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และเมื่อไหร่ที่มีประชากร อายุ 60 ปีขึ้นไป เกิน 20% ของประชากรทั้งหมดก็จัดว่าเป็นประเทศที่เข้าสู่สังคมสูงอายุโดยสมบูรณ์

คำถาม แล้วประเทศไทยเป็นสังคมผู้สูงอายุยัง

ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้วเมื่อ 10 ปีก่อน คือ ในปี 2548 ประเทศไทยมีผู้สูงอายุ 10.3% ของประชากรทั้งประเทศ จึงนับเป็นปีแรกที่ไทยเข้าสู่สังคมสูงอายุตามนิยามขององค์การสหประชาชาติ ถัดมาอีก 10 ปี คือ ปี 2558 นี้ สัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มเป็น 14% และคาดว่าอีก 10 ปีข้างหน้า ไทยจะมีผู้สูงอายุ ประมาณ 13 ล้านคน หรือ 19.8% ซึ่งจะเข้าสู่สังคมสูงอายุโดยสมบูรณ์ ตามหลักเกณฑ์ของสหประชาชาติ และอีก 20 ปีข้างหน้า ประเทศไทยก็จะมีสัดส่วนผู้สูงอายุสูงถึง 25.1% ของประชากรไทยทั้งประเทศ หรือพูดง่าย ๆ ทุก 4 คนจะมีคนสูงอายุ 1 คน

คำถาม แล้วมีคนสูงอายุเยอะ ๆ แล้ว จะมีปัญหาอะไร

เอาง่าย ๆ ก็เหมือนหลาย ๆ บ้านที่คุณพ่อคุณแม่เป็นผู้สูงอายุ ตัวเองก็ยังทำงาน ลูกก็ยังเรียนไม่จบ ภาระค่าใช้จ่ายจะสูงมาก เพราะหาเงินคนเดียวแต่ต้องเลี้ยงคนถึง 3 รุ่น โอกาสที่บ้านนั้นจะมีเงินเก็บ มั่งคั่ง ร่ำรวยก็ลดน้อยลง สังคมผู้สูงอายุของไทยก็แบบเดียวกัน ในปี 2548 ที่ไทยเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุนั้น มีสัดส่วนประชากรวัยทำงาน เฉลี่ย 6-7 คน ต่อประชากรสูงอายุ 1 คน แต่ในปัจจุบัน ปี 2558 สัดส่วนวัยทำงานที่จะรับหน้าที่ดูแลประชากรสูงอายุลดลง เหลือ 5 คน ต่อผู้สูงอายุ 1 คน และ ในปี 2568 ลดลงเหลือ 3 คนต่อผู้สูงอายุ 1 คน จากนั้นในปี 2578 หรือ 20 ปีข้างหน้า มีประชากรวัยทำงาน เพียง 2 คน ที่จะมารับหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ 1 คน ชำร่วยไปกว่านั้น สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย หรือ TDRI ยังเปิดเผยว่าในอีก 30 ปีไทยจะมีคนสูงอายุถึง 36% ของประชากรทั้งประเทศ เราลองนึกดูสิ ถึงตอนนั้น คนที่ทำงานหาเงินมีน้อยลง แต่คนที่ต้องการใช้เงินมีมากขึ้น และหากเราเองเป็นคนสูงอายุในตอนนั้น เราคิดว่าโอกาสที่เราจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีมากน้อยแค่ไหน

คำถาม แล้วตอนนี้คนสูงอายุมีปัญหาเรื่องเงินหรือไม่

จากบทความของ ผศ.ดร.ศุภเจตน์ จันทร์สาส์น เมื่อปี 2557 พบว่า ผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่ไม่มีเงินออม โดยมีผู้สูงอายุเพียง 34.6% เท่านั้นที่มีเงินออม (ไม่มีเงินออมถึง 65.4%) โดย 34% ของผู้ที่มีเงินออมนี้มีเงินออมไม่ถึง 100,000 บาท ซึ่งถือว่าน้อยมาก สำหรับการที่จะอาศัยเงินออมเป็นแหล่งรายได้ในการดำรงชีวิต รวมทั้งใช้เป็นเงินทุนในยามฉุกเฉิน และมีผู้สูงอายุเพียง 6% ที่สามารถอาศัยเงินบำนาญเป็นรายได้หลัก และมีเพียง 2.6% ที่สามารถอาศัยดอกเบี้ยเป็นรายได้หลัก สองกลุ่มนี้ถือได้ว่าเป็นผู้สูงอายุที่มีการเตรียมพร้อมสำหรับวัยเกษียณ

จากปัญหาการไม่มีเงินออมหรือไม่เงินออมน้อย ทำให้ผู้สูงอายุถึง 38.3% ยังคงต้องทำงานสูง และมี 35.1% ที่อาศัยรายได้จากการทำงานเป็นรายได้หลักในการดำรงชีวิต 40.1% ต้องพึ่งพิงและอาศัยเงินจากลูกเป็นรายได้หลัก แต่ปัญหา คือ รายได้จากลูกนี้เป็นแหล่งรายได้ที่ไม่ยั่งยืน เพราะคนวัยแรงงานของประเทศไทยมีสัดส่วนน้อยลงเรื่อยๆ จากอัตราการเกิดที่ลดต่ำลงอย่างทีกล่าวนมาแล้ว อีกประเด็นที่น่าเป็นห่วง คือ มีผู้สูงอายุ 11.4% ที่อาศัยเบี้ยยังชีพจากภาครัฐเป็นรายได้หลัก ซึ่งทราบกันดีว่าเบี้ยยังชีพนี้มีจำนวนไม่กี่ย่อยบาท จึงเป็นไปได้ยากที่ผู้สูงอายุกลุ่มนี้จะมีความเป็นอยู่ที่ดีได้

แล้วเราจะป้องกันปัญหาการเงินของเราหลังเกษียณอย่างไร

วิธีป้องกันปัญหาคนแก่เยอะ คนทำงานน้อยก็คือ เพิ่มคนทำงานให้มากขึ้น พุดง่าย ๆ คือ สนับสนุนให้คนมีลูกมากขึ้น เรื่องนี้เราคงจำกันได้ในปี 2556 มีอาจารย์เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งเสนอแนวคิดให้ประเทศไทยแก้ไขปัญหาอัตราการเจริญพันธุ์ต่ำ และแนวโน้มขาดแคลนแรงงานในอนาคต ด้วยการออกนโยบายสนับสนุนให้คนไทยมีลูกเพิ่มขึ้น เช่น โครงการลูกคนแรก โดยรัฐช่วยสนับสนุนค่าเลี้ยงดู ลดภาษีสำหรับครอบครัวที่มีลูกคนที่ 2 และ 3 และให้เรียกเก็บภาษีคนโสด คนไม่มีลูก เพื่อลดภาระงบประมาณในการจัดสรรสวัสดิการในอนาคต ประเด็นนี้ถูกคนในสังคมออนไลน์มองว่า เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล โดยใช้ภาษีเป็นเครื่องมือ ตอนนั้นอาจารย์ท่านนั้นถูกโจมตีทางสื่อออนไลน์หนักมาก แต่มาถึงตอนนี้ ก็มีข่าวว่ากรมสรรพากรกำลังพิจารณาขยายการลดหย่อนบุตรคนละ 15,000 บาท (ถ้าเรียนหนังสือได้เพิ่มอีกคนละ 2000 บาท) จากเดิมกำหนดไม่เกิน 3 คน เป็นไม่จำกัดจำนวนบุตร ก็เพราะเหตุผลนี้เช่นกัน

แต่วิธีให้คนมีลูกมากขึ้น ก็อาจไม่ได้ผลโดยเพิ่มสิทธิลดหย่อนภาษีคงไม่ได้ผลเท่าไรนัก เพราะสิทธิประโยชน์ที่ได้มันน้อยมากเมื่อเทียบกับภาระค่าใช้จ่ายกับการต้องดูแลเด็ก 1 คนตลอดชีวิต และเท่าที่สังเกตดู คนสมัยนี้ก็มีลูกเฉลี่ยคนละ 1 – 2 คน หลายคนเลือกไม่มีลูกด้วยซ้ำ ไม่เห็นมีใครอยากใช้สิทธิทางภาษีลดหย่อนลูกให้ครบ 3 คนเลย

คำถาม ถ้าไม่อยากมีลูกเยอะ เราก็จะเจอปัญหาการเงินหลังเกษียณ แล้วจะแก้ไขอย่างไร

หากจะหวังพึ่งสวัสดิการของรัฐบาล ผมก็อยากให้ดูปัญหาที่กรีซเป็นตัวอย่าง ไม่ได้หมายความว่าประเทศไทยจะเป็นเหมือนกรีซ แต่อยากจะทำให้ดูไว้เป็นอุทาหรณ์ว่า ความไม่แน่นอนในชีวิตมีอยู่เสมอ แม้จะมีสวัสดิการจากภาครัฐ แต่ก็ไม่มีสิ่งอะไรยืนยันกับเราได้ว่า สวัสดิการจะดีต่อไปเรื่อยๆ หากในอนาคตเกิดรัฐบาลมีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย หรือ มีเหตุจำเป็นให้ลดสวัสดิการผู้สูงอายุ (เหมือนอย่างที่ผู้สูงอายุชาวกรีซเจอตอนนี้) เราจะอยู่อย่างไร

ดังนั้น เป้าหมายที่ดีสำหรับการวางแผนการเงินเพื่อเกษียณอายุ ก็คือ เราต้องอยู่ได้ด้วยตัวเราเอง หรือที่
นักการเงินฝรั่งเรียกว่า YOYO (You are on your own.) การจะอยู่ได้ด้วยตัวเองก็ต้องมีเงินเก็บที่มากพอสำหรับใช้
ยามเกษียณ แล้ววันนี้เราเก็บเงินมากพอสำหรับใช้ยามเกษียณหรือยัง???

ติดตามบทความเกี่ยวกับการเงินและการลงทุนที่น่าสนใจอื่นๆ ได้ที่ www.set.or.th/education